

Öz

Kentsel mekânda bir şekilde özelleşen ve içselleşen bir mekâna karşılık gelen kentsel iç mekân kavramı, kent mekânında sınırları aşılma şekli ve ilişkilerin devinimselliği ile farklı içeriklerle kavramsal boşluğunu doldurmaya, hatta inşa etmeye çalışır. Kavram, kentsel çevrede “insan”a ve içselleşmiş/evselleşmiş bir yaşama dair arayışlarla karşılıklarını mimari söylemde ve pratikte üretmektedir. Çalışmada, mimarlık disiplininin “kentsel iç mekân” kavramına neden ihtiyaç duyduğunu ve onun içeriğini nasıl doldurduğuna bakmak, tanımlamaya çalışmak ve nasıl işlediğini çözümlemek ana izlektir.

Kavramın farklı disiplinlere girişi ile başlayan günümüze dek süren ve halen devam eden değişiminin izini süren çalışmada, kentsel iç mekânın etimolojik ve kavramsal kökenlerini araştırarak anlamsal dağılımına ortaya çıkarılması amaçlanır. Bu doğrultuda, kavram arkeolojisi ile “kentsel iç mekân” kavramının ortaya çıkış koşulları, bu koşulların epistemik altyapısı ve bu çeşitlenen altyapının farklı disiplinlerde üretilen söylemsel pratikler ile ilişkisi çözümlenir. Bu hedefte, söylemsel inşa ve onun içinde yer alan tikel söylemler açıklanır.

Bu araştırma eksenini doğrultusunda çalışma, ilk olarak “kentsel iç mekân” kavramının ortaya çıkışına zemin hazırlayan, modernitenin dayattığı modern kent tasarımının “kamusal” içeriğinin değişimini araştırma konusu edinir. Ardından, disiplinler söylemlerinin, birbiri ile ilişkili ya da ilişkisiz disiplinlerin, birikimleri ile içeriğini genişleten kavramın kendini söylem formunda gösteren tarihsel izlerini sürer. Böylece, son bölümde, disiplinler arası ödünclemelerle kentsel iç mekân kavramının işlev, işleyiş ve bağıntıları üzerinden söylemsel inşasını nasıl kurduğunu çözümlenmeye çalışır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel iç mekân, kavram arkeolojisi, kent mekânı, evselleşme, “iç”selleşme.

Kentsel İç Mekân: Kamusallığın Evselleştirilmesinin / “İç” Selleştirilmesinin Söylemsel İnşası'

 Ecehan Kıvılcım Sözgen

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, Denizli, Türkiye

Başvuru tarihi/Received: 15.05.2021, Kabul tarihi/Final Acceptance: 11.08.2021

Extended Abstract

The concept of urban interior, which denotes a space within urban space that in some form becomes private and interiorized, attempts to fill or even construct its conceptual void with the different kinds of content based on dynamism of relationships by transcending boundaries in urban space. The concept produces its meanings in architectural discourse and practice through pursuits concerning “the human” and an interiorized/domesticized life in the urban environment. Looking at why the discipline of architecture feels the need for the concept of “urban interior” and how it fleshes out its content, trying to define the concept and analyzing how it functions constitute the main theme of this study.

The study, which traces the evolution of the concept of urban interior which began with its entry into different disciplines and which has been ongoing till today, aims to reveal its semantic repertoire through a research into its etymological and conceptual roots. Accordingly, the conditions of the emergence of the concept of “urban interior”, the epistemic foundation of these conditions and the relationship of this diversified foundation with discursive practices produced in different disciplines are analyzed by the method of “archeology of concept”. To this end, the discursive construct and the particular discourses within are expounded.

In line with this axis of research, the study first picks up the evolution of the “public” content of modern urban design imposed by modernity, which has laid the groundwork for the emergence of the concept of “urban interior”. Next, it traces the historical marks, which show themselves in the form of discourse, of the concept that is expanding its content via the accumulations of related or unrelated disciplines and disciplinary discourses. Thereby, in the final section, it tries to analyze how the concept of urban interior space finds its discursive construction with interdisciplinary borrowings through its functions, operations and connections.

In historical perspective, due to the disconnection of urban space from the relations between the individual and society, modernism, modern urban planning and policies were brought into discussion with the 6th CIAM Congress in 1947. Modern urban space is unsafe and uncanny. Modern human’s inability to feel at home in the relation with the “modern home”, the condition of alienation in Norberg-Schulz, sheds light on the alienation in urban space as well. The modern world is in turn built on this state of alienation; the city is full of aliens.

Is it possible for modern, functional urban space, with its configuration that evades life and human internal experiences, pleasures and desires, with its uncanny space, to be rendered meaningful and for it to retransform into a “place”? What about producing familiarity once again in alienated urban space? “Urban interior” appears as the spatial equivalent to finding “the human” that has been lost in urban space. Departing from the desire to stay home/inside against the uncanny and alien exterior, it is the very urban space itself that is attempted to be rendered safe and reclaimed through domestication.

These discourses, by which the public quality of urban space is questioned through sub-concepts such as definable, livable and safe, have evolved towards discussing urban space in its psychological and perceptual dimensions that produce belonging and familiarity that render it “room-like”, make it behave “home-like” and produce a feeling of “coming home”. On the sociological axis, the diversified spatial productions of urban space, such as urban niche, city lounge, urban surface, the community living room etc., appearing with the metaphor of urban room have been tried to be defined by derived words received from interior design. On the other hand, on a conceptual ground where the distinction between interior and exterior goes beyond physical boundaries, the fact that this act of blurring the interdisciplinary boundary performed by the discipline of urban design has gone beyond the traditional and complementary relationship that the concept of “interior space” (now defined as more than the opposite of exterior space) has formed with other disciplines has enabled a new debate. This rhetorical transformation has produced a hybrid field of application at the intersection of urban design and interior architecture.

Different disciplines construct the content of the concept of “urban interior” differently and with their definitions that sever the concept of space from physicality and that discuss interiority beyond boundaries, base their discourses on dualities. The concept, which is trying to find its place in various intersections by means of dualities such as interior/exterior, individual/social, private/public, formal/informal, temporary/permanent and physical/perceptual in order to transcend conceptual boundaries, necessitates breaking the traditional relations between these structures of duality. Therefore, the importance for future studies of a polylectic conceptualization which pushes for rediscussing the vague meanings, boundaries, premises and operation of the concept is evident.

Keywords: Urban interior, archeology of concept, urban space, domesticization, interiorization.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

“Günümüz metropolü işte böyle bir yer demek istiyor sanki. İnsani anlamda var olmanın imkânsız olduğu bir yer değilse bile, gerek sanatsal gerek yaşamsal anlamda yoksullaşmanın mekânı...”

David Harvey, *Umut Mekânları*

Soyut bir kavram olarak görünmekle birlikte yabancılaşma, kentsel mekânda insanda somutlanır. Yaşamdan ve insanın içsel deneyimlerinden, haz ve isteklerinden sıyrılan yapılanışı ve tekinsiz dış mekânı ile modern, işlevsel kent mekânının anlamlandırılması ve yeniden bir “yer”e dönüşmesi mümkün müdür? Peki, yabancılaşan kent mekânında yeniden bir aşinalık üretmek? Soyut planlarla kentsel mekânda kaybolan “insan”ı bulmanın mekânsal karşılığı olarak belirir kentsel iç mekân. Tekinsiz ve yabancı dışa karşı ev içinde kalma isteğinden hareketle, evselleşme ile güvenli kılınmaya ve yeniden sahiplenmeye çalışılan kent mekânının ta kendisidir.

Giriş

Kentsel mekânda bir şekilde özelleşen ve içselleşen bir mekâna karşılık gelen kentsel iç mekân kavramı, kent mekânında sınırların aşılma şekli ve ilişkilerin devinimselliği ile farklı içeriklerle kavramsal boşluğunu doldurmaya, hatta inşa etmeye çalışır. Kavram, kentsel çevrede “insan”a ve içselleşmiş/evselleşmiş bir yaşama dair arayışlarla karşılıklarını mimari söylemde ve pratikte üretmektedir. *Urban (kentsel)* ve *interior (iç mekân)* kavramları üzerinden söylemini inşa eden ve bu iki kavramın arakesitinde yerini bulmaya çalışan *urban interior/kentsel iç mekân* kavramı, mimarlık alanında yaşanan zihinsel ve epistemolojik kayma göz önüne alındığında, “mekân” ve “iç” kavramının çatallaşan tanımlarını ve içeriğini çözümlemeyi ve ardından kentsel iç mekâna içkin dinamikleri ve konsepsiyonunu gündeme getirir.

Çalışmada, mimarlık disiplininin “kentsel iç mekân” kavramına neden ihtiyaç duyduğunu ve onun içeriğini nasıl doldurduğuna bakmak, tanımlamaya çalışmak ve nasıl işlediğini çözümlemek ana izlektir. Çalışma, kavram arkeolojisi ile “kentsel iç mekân”

kavramının ortaya çıkış koşullarını, bu koşulların epistemik altyapısını ve bu çeşitlenen altyapının farklı disiplinlerde üretilen söylemsel pratikler ile ilişkisini çözümlemeye çalışır. Bu hedefte, söylemsel inşayı ve onun içinde yer alan tikel söylemleri açılar. Çalışma, kavramın farklı disiplinlere girişi ile başlayan ve günümüze dek süren ve halen devam eden değişiminin izini sürer. Kentsel iç mekânın etimolojik ve kavramsal kökenlerini araştırarak anlamsal dağarcığını ortaya çıkarmayı amaçlar. Bu doğrultuda, kavramın etimolojisinden türeyen kökensel tanımları ve disiplinler arası tarihsel açılımları incelenir. Çalışma, bu araştırma eksenini doğrultusunda ilk olarak “kentsel iç mekân” kavramının ortaya çıkışına zemin hazırlayan, modernitenin dayattığı modern kent tasarımının “kamusal” içeriğinin değişimini araştırma konusu edinir. Ardından, disiplinler söylemlerin, birbiri ile ilişkili ya da ilişkisiz disiplinlerin, birikimleri ile içeriğini genişleten kavramın kendini söylem formunda gösteren tarihsel izlerini sürer. Böylece, son bölümde, disiplinler arası ödünclemelerle kentsel iç mekân kavramının işlev, işleyiş ve bağıntıları üzerinden söylemsel inşasını nasıl kurduğunu çözümlemeye çalışır.

Kent Mekânına Dair

Sosyal angajmanlı mimarlık pratiği ve tartışmaları esasen 1960’li yıllardan bu yana, özellikle kentsel tasarım alanı içinde ele alınan kavramlarla tartışma zeminini bulmuş ve modern kent planlamaya yapılan ciddi eleştirilerle tartışmanın ana odağı olan kent mekânı, insan ve aidiyet ilişkilerini gündeme getirmiştir. Kent mekânının sosyo-kültürel yaşamdaki yeri ve önemi ile kamusal mekân “yer” ve “aidiyet” kavramları ile birlikte tartışma içeriğini genişletmiş ve *place-making/yer yapma* kavramı süreç ile ilişkilendirilip yöntemleşmiştir. *Place-making/yer yapma* sürecinin temelinde yatan kavramlar, kentsel tasarımın doğuşuna zemin hazırlayan tartışmalar ile doğrudan bağlantılıdır ve bu durum kentsel mekânlarda şekillenen kamusal hayatı tarihsel bir perspektifle okumayı gerekli kılar.

Tarihsel perspektifte, 19. yüzyılın son yıllarında Tony Garnier ve Camillo Sitte

¹ Bu çalışma, Dokuz Eylül Üniversitesi Bina Bilgisi doktora programında Prof. Dr. Deniz Güner yürütücülüğünde, ARC6094 Seminer dersi kapsamında üretilmiştir.

kent mekânını hümanizmi temel alarak sorgulamış ve kent mekânının nasıl üretilceği üzerine bazı ilkeler ortaya koymuştur. *Kentsel tasarım* kavramı o yıllarda henüz icat edilmese de, üretilen eleştiri ve söylemler kavramın doğuşuna zemin hazırlamış, ilerleyen süreçte kavramsal alt yapısını oluşturmaya başlamıştır. 1947 CIAM VI. Kongresi ile tartışmaya açılan ve Jane Jacobs, Kevin Lynch, Christopher Alexander, Gordon Cullen gibi isimler tarafından ciddi eleştiriye uğrayan modernizm ve izlediği kent planlama ve politikaları kent mekânının birey ve toplum ilişkilerine ilintisizliği sebebiyle yaşanabilirlik, yersizlik, kimlik, aidiyet gibi eksiği kavramlarla eleştirisinin ana hedefi olmuştur. Modern kent mekânı güvensiz ve tekinsizdir; yaşanabilir olmayan bu mekânlar kamusal hayatın ani ölümünden sorumludur (Jacobs, 1961).

Christian Norberg-Schulz (1982) Martin Heidegger'den alıntıladığı terminoloji ile fiziksel öğeleri ve yaşamsal iç dinamikleri sorguladığı ve kentsel mekânın dinamik ve pasif güçleri arasındaki dengeyi ve mekânsal algıyı ve anlamı gündeme getirdiği çalışmasında "genius loci/yerin ruhu" söylemini bu ortamda üretmiştir (Leveratto, 2015, s.44). Norberg-Schulz'un modern dünyada 'ev' ile kurulan ilişkide modern insanın ev gibi hissedememe, yabancılaşma durumu kentsel mekândaki yabancılaşmaya da ışık tutmaktadır. Aslında, yabancılaşmanın ilk sözcüsü Karl Marx (2010) olmuştur; sanayi devrimi ile makineye yabancı olan kent insanı yaptığı işe ve aslında kendine de yabancılaşmıştır. Modern dünya da bu yabancılaşma halinin üzerine kuruludur; kent yabancılarla doludur. Vidler (2002) modern hayatın kentsel mekânla ilişkilendirilecek psikolojik rahatsızlıklarını agorafobi ile tanımlar. Kent insanının kendisine ve kentine yabancılaşma halini Simmel (2012), modern kenti yabancılaşmanın mekânı olarak tarifler ve mekânsal bağlılığın giderek zayıflamaya başladığını öne sürer.

Kent mekânına içkin farklı düşünürlerce açılan çeşitli perspektifler mekânın sosyo-psikolojik boyutuna dikkat çekmiş ve kent mekânı sosyo-mekânsal bileşenleri

ile ilişkili biçimde ele alınmaya başlamıştır. Üst ölçekte üretilen planların ve soyut mekânların ötesine geçme arayışı ile işaret edilen planlama ve mimarlık disiplinlerinin arasındaki boşluk, kentsel tasarım disiplininin doğuşuna zemin hazırlamıştır. 1956'da José Luis Sert tarafından ortaya konan *kentsel tasarım/urban design* kavramı ile mimarlık ve şehir planlamasının ara kesitinde beliren yeni uzmanlık alanı, matematiksel modellere dayanan şehir planlamasının reddini ve tasarım nosyonu ile entegrasyonunu savunmuştur. Kentsel tasarım, 1970'li yıllardan 1990'a kadar uzanan dönemde eleştirel bir zeminde teori ve pratiğin birbirine olabildiğince yaklaştırıldığı bir aralıkta yerini bulmuştur. Aldo Rossi'nin (1982) kolektif bellek söylemleri, Leon Krier ve Rob Krier'in (1979) kentsel mekânların geleneğin ışığında yeniden canlandırılmasıyla ilgili çalışmaları, Colin Rowe ve Fred Koetter'ın (1983) kaybolan kent mekânlarını yeniden canlandırmak üzere vurguladıkları bağlamsallık ve kolaj metaforu ile çoğulcu bir üretim dönemi yaşamıştır.

1990'lı yıllar ve sonrası ise kamusal alanın niteliğini insan odaklı ve ölçek duyarlı bir perspektifte açan, kentteki ara yüzlere bakışını çeviren Jan Gehl (1987, 2010) ve mimari metaforlarla temellenen bir kentsel tasarım teorisi öne süren William H. Whyte (1980, 1998) ile kentsel tasarımın jenerik içeriğin ötesine geçtiği bir dönemi işaret etmektedir.

Kamusallığın planlanmış/tasarlanmış fiziksel normatif kentsel mekânlar üzerinden üretim çabalarının yerini süreç içinde gündelik yaşamla ilintili, aktif katılımlı eylemlere dayanan ve kentsel mekânın sosyal sınırlarını esneten üretimler almıştır. Kentsel mekânla ilişki kuramayan kentlilerin aktif bir özne konumunda olmasını hedef alan bu yaklaşım, yerel problemlere yerel çözümler sunmaya ya da kentsel mekânın kullanım çeşitliliğine farklılaşma eksenleri açmaya yönelik olarak alışlageldik tasarım yöntem ve pratiklerinden farklı müdahale biçimlerini kapsamaktadır. Kimi zaman strateji, kimi zaman taktik olarak üretilen bu mekânlar² temelinde sürekli bir

2 Michel de Certeau'nun (1984) *The Practice of Everyday Life* kitabındaki "taktik" ve "strateji" tanımlarına referanstır. Strateji yetke sahip güç, kurum ya da kişilerce tasarlanmış kentsel mekânı üretme biçimine işaret ederken; taktik kentlilerin bireysel ya da kolektif üretimleri ile oluşan, yeni mekânsallıkların davarısal üretim biçimleri ile oluşturduğu eylem karşılık olarak kullanılmıdır.

karşılaşma, etkileşim, üretimin olduğu deneyimleri barındırır ve kentlilik bilincinin yeni formlarını mümkün kılar. Taktiksel nitelikteki ortak eylemlerin farklı üretim biçimleri *pop-up şehircilik/pop-up urbanism, kendin yap şehircilik/handmade urbanism, plansız şehircilik/unplanned urbanism, en-formal şehircilik/informal urbanism* gibi alt kavramlarla pratikte görünür olmaya başlamış ve sonrası teorikleştirilerek³ *taktiksel şehircilik/tactical urbanism* başlığı altında açıklanmıştır. Kentlileri harekete geçiren, kimi zaman kullanıcıyı tasarım ve üretim sürecine dâhil eden bu yaklaşım doğaçlama bir kentlilik halini mümkün kılmıştır ve kent mekânında kişiselleştirme eylemine kapı aralamıştır. Çoğu zaman geçici değişiklikler ve düşük maliyetli müdahaleler ile üretilen taktiksel kent mekânı kentsel tasarım, mimarlık, iç mimarlık, peyzaj mimarlığı gibi farklı disiplinlerin sınır ve ölçek ötesi uygulama alanının işaretçisi olmuştur. Kentsel mekânı anlık dönüştürücü müdahalelerden oluşan bu eylem ve üretme biçiminin kamusal alanın nesnelleşmesine bir tepki olarak görülmesi mümkündür. Benzer perspektifte, Rochus Hinkel’in “kamusal alanda spekülasyon yerleştirmeler ve etkileşimler” olarak tanımladığı (2011, s.81) yaklaşım ise kamusal mekâna “iç”sel perspektifi yerleştirilen nesnelere ile açarak “urban interior” kavramına söylemsel bir altlık hazırlar.

Kentsel mekânının tanımlanabilir, yaşanabilir, güvenli gibi alt kavramlarla kamusal niteliğinin sorgulandığı bu söylemler süreç içinde kent mekânının aidiyet ve aşinalık üreten, “oda”laşan, “ev” gibi davranan, “eve gelmiş” hissi uyandıran psikolojik ve algısal boyutları ile tartışılmasına evrilmiş ve *içsellik/interiotiy ile evsellik/domesticity* kavramlarının kentsel mekân tasarımındaki araçsallığı görünür olmaya başlamıştır. Kentsel mekânın sosyolojik ekseninde *kentsel oda/urban room* metaforu ile beliren, *urban niche/kentsel niş, kent salonu/city lounge, urban surface/kentsel yüzey, / mahallenin oturma odası/the community living room* gibi çeşitlenen mekânsal üretimleri, kentsel tasarımın iç mekân tasarımından almadığı kelimelerle türetilerek tanımlanmaya çalışılmıştır. Öte yandan,

yer oluşturma/yapma, aidiyet, insan ölçeği gibi temel kavramlar geleneksel olarak iç mimarlığın içeriğini tanımlamış ve ana amacını, yöntemini ve perspektifini temsil etmiştir. 1960’lı yıllarda ise bu kavramlar kentsel tasarım alanının da amacını ve yöntemini içeriğini oluşturmuştur. Kentsel tasarım disiplinin bu disiplinler arası sınırı bulanıklaştırma eylemi, öte yandan iç ve dış arasındaki ayrımın fiziksel sınırların ötesine geçtiği bir kuramsal zeminde, dış mekânın karşıtı olarak tanımlanmaktan fazlası olan “iç mekân” kavramının diğer disiplinlerle kurduğu geleneksel ve tamamlayıcı ilişkisinin ötesine geçmesi ile yeni bir tartışmayı mümkün kılmıştır. Bu retorik dönüşüm kentsel tasarım ve iç mimarlık ara kesitinde melez bir uygulama alanını üretmiştir.

Kent mekânının iç mekân kavramları ile ilişkilendirilerek, mekân üretme biçimi, kendine içkin yöntem ve stratejiler ile yeniden ele alınma durumu konvansiyonları aşan, iç mekân ile ilişkili nesnelere kent mekânına yerleşimleri ile sınırlı olmamıştır; malzeme ve dokuların da spekülasyon kullanımları ile çeşitlenmiştir (*Toshiko Horiuchi MacAdam’ın mekân tanımlayan tekstil enstalasyonları ya da Carlos Martinez tarafından kırmızı halı ile kentlinin karşılandığı şehir salonu/city lounge gibi*). Mobilyaların veya odaların ölçeğini, biçimini ve malzemelerini kentsel alanla doğrudan yüzleştiren ve bir araya getiren bu müdahaleler, fiziksellikten öteye gidemeyişleri, yalnızca göz teması kurarak sosyalleşme kurdukları için eleştirilmiş ve içeriğine “eylem” odaklı düşüncüyü dâhil ederek ele alınmaya başlanmıştır (*Atelier Bow-Wow tarafından tasarlanan, bir aradığı yemek yeme eylemi ile kentsel mekânda mümkün kılan White Limousine Yatai gibi*).

Rem Koolhaas, ise geç modern mimarının ve kent planlamanın durumunu yeniden tanımlayarak, tasarımcı tarafından belirlenen tekil anlamlara ve katı, belirleyici yaşamlara yönelttiği eleştirisi ile gündelik hayatın belirsizliğine işaret etmiştir. Bu doğrultuda, kullanımı dikte etmek yerine, beklenmedik olayların meydana gelebileceği, “montaj”lar ile mekânsallaşan programatik bir melezlenme önermiştir (*Koolhaas,*

3 Mike Lydon’ın yürütücülüğünde “Streets Plan Collaborative” tarafından 2010 yılında teorikleştirilmiştir (Akgün Yüksekli, ve Kabakoğlu, 2014, s.503).

Şekil 1

Google Ngram üzerinden basılı ve dijital yayınlarda rastlanan “urban interior” kelime öbeğinin kullanım yoğunluğunun yıllara göre dağılımı (2021).

1995, s.499-500). Fiziksellikten öte eylem sorunsallaştırılmıştır.

Tarihsel Perspektifte Kentsel İç Mekân/ Urban Interior: Tanımlar ve Açıklamalar

Google Ngram Viewer’ dan alınan bilgiler doğrultusunda, 1900’ lü yılların başına kadar izine rastlanmayan *kentsel iç mekân* kavramının, 20.yy sonlarına doğru mimarlık, iç mimarlık ve kentsel tasarım disiplinlerine giriş yaptığı görülür.

Literatürdeki ilk izinden günümüze uzanan süreçte çeşitli anlamlar atfedilen ve farklı içerik, tanımlarla görünür olan bu kavramın arkeolojisi dilbilim ve çeviribilimden bağımsız düşünülemez. Gösteren ile gösterilen arasındaki ilişkinin farklılaştığı, dolayısıyla aynı sözcük öbeği ile temsil edilen, işaret edilen imgenin de değiştiği bu durum “urban interior” kavramının genişleyen anlamsal alanını⁴ araştırmayı gerekli kılar. “Urban interior” bir kelime grubu, sözcük öbeği olarak ele alındığında kendisini meydana getiren kelimeler arasındaki anlamsal ilişkinin birlikte düşünülmesiyle anlamını belirginleştirmesi⁵ beklenir. Ancak, “urban” ve “interior” kelimelerinin çatallaşan tanım ve içerikleri (i), iki kelime arasındaki anlam ilgisinin niteliği ve içeriği (ii) ve dizim ölçütüne göre kelimelerden biri üzerinde yapılan vurgunun, egemen kavramın belirleyiciliği (iii) değişkenlerinde çeşitlilik gösterir ve bu durum varyasyonlarından türeyen farklı nihai anlamlara kapı aralar.

Erken tezahürlerinin içeriği ve taşıdığı anlamlara bakıldığında değişken her iki kelimenin anlamlarının insan edildiği egemen kavram ile tanımlandığı iki farklı kullanıma rastlanmıştır. Bunlardan ilki, egemen anlamın “urban” kelimesinin idari sınır / fiziksel sınır üzerinden okunduğu,

“interior” kelimesinin ise sınırların “içi” anlamı ile açıldığı bir tanımdır. Bu durumda, “urban interior” kavramının kenti tanımlayan idari ve fiziksel sınırların “içinde”, “içerisinde” kalan kent mekânlarına karşılık geldiği görülür. Çoğunlukla *kırsal bölge/countryside* olana karşı *kent/urban* olarak tanımlanmakta ve sınırları çizilmiş kent mekânın içindeki kentsel mekânlara karşılık gelmektedir; buna karşın, kamusallığın niteliğine dair bir referans içermemektedir.

“İlk resim, övündüğümüz İngiliz evlerimizin sefalet ve şiddetini açıkça aydınlattığı korkunç ışıktaki, neredeyse ürperten bir kentsel iç mekân (urban interior) sunuyor.”⁶ *The Strand Magazine* (1909, s.345).

“Gece saatlerinin ve kentsel iç mekânın (urban interior) yaşamla bu kadar yakından ilişkili olduğu günümüzde, kontrol edilebilir görme biçimi eskisinden daha yaygın.”⁷ *Architectural Forum* (1929, s.150).

İkinci olarak, literatür araştırmasında, kentsel iç mekân kavramını aynı dönemde farklı bir kullanımına da rastlanmıştır. *The Arts* (1928) dergisindeki bir metinde kavram, kentteki fiziksel sınırlarla tanımlanmış, kapalı ya da yarı-kapalı kamusal mekânların iç mekânları referans verecek şekilde kullanılmıştır. İç mekânın, (kamusal olan) kent mekânının bir uzantısı olarak devam ettiği ya da kentin, kent yaşamının, iç mekânda yeniden tanımlandığı bir duruma işaret eder. Burada “urban” kelimesinin kent yaşamı ve kentsel mekâna işaret ettiği, “interior” kelimesinin ise konvansiyonel anlamda kapalılık ile üretilmiş, fiziksel sınırlarla dışarıdan ayrılan bir “iç mekân” a referans verdiği görülür.

4. “Bir metinde birçok kez kullanılan aynı sözcüğün almış olduğu anlamların tümü” Bilginer, O. (2016, s.16).

5. Gökdayı (2017, s.6) “Öbekleri Oluşturan Sözcükler Arasındaki Anlam İlişkileri” adlı çalışmada öbeklerin anlamının, kendisini meydana getiren sözcüklerin anlamlarının toplamından doğduğunu, öbekte yer alan asil ve yardımcı unsurların anlamları ile bunlar arasındaki anlamsal ilişkinin birlikte düşünülmesiyle öbeğin anlamının belirginleştiğini söyler.

6. Metnin orijinalinden çevrilmiştir. “The first picture presents an urban interior, which, in the terrible light it apparently sheds on the miseries and violence of our boasted British homes, almost makes one shudder.” *The Strand Magazine* (1909, s.345).

7. Metnin orijinalinden çevrilmiştir. “Today when night hours and the urban interior are so closely related to life, the controllable manner of seeing is more prevalent than before.” *Architectural Forum* (1929, s.150).

“İngiliz isyanının harekete geçirdiği Wagner ve Olbrich on dokuzuncu yüzyılın sonlarında Wiener Secession’i başlatana kadar, Rokoko ve Fransız imparatorluk ithalatı Avusturya’nın kentsel iç mekânında (urban interior) tarif edilemez bir çirkinliğin etkeniydi.”⁸ *The Arts* (1928, s.160)

Google Ngram verileri (Şekil 1) 1945-1960 yılları arası kullanım yoğunluğunda bir dalgalanmaya ve 1980’li yıllara kadar artan bir kullanıma dikkat çeker. İçerikler tarandığında, modern kentin eleştirisi ve 1950’li yılların sonunu işaretleyen kentsel tasarım disiplinin doğuşu ve mekân kuramlarında sosyoloji katmanının dönüştürücü etkisi ile içeriğini doldurmaya başlayan “urban interior” kavramının literatürde artık kuramsal bir zemine yer almaya başladığını söylemek mümkündür. Devamında, 1980’li yıllarda bir kırılmayı işaretleyen ve sonrasında artış eğilimde devam eden grafik, postmodernist eleştiriler ile epistemeyi genişleten yer teorileri ve mekânsal dönüş ile kent mekânını yeniden tartışma gündemine taşınmasıyla paralellik göstermektedir. Bu durum “urban interior” kavramının farklı disiplinlerde görünürlüğünü işaretlerken, disiplinler arası kaygan zeminler kavramın içeriğini belirleyen, kimi zaman tanımlayan farklı çalışmalarla kavramsal bir altlık sunar.

1961 yılında *Yugoslav Survey* dergisinde izine rastlanan “urban interior” kavramı, kentsel mekânda, kentsel hayatın içinde var olan domestikleşen iç mekânı işaret eder. Intimist sanatın “urban intivism” olarak kent mekânındaki evsel durumları tasvir etmesi ve “urban interior” kavramının günümüzde literatüründe sıklıkla kullanılan anlamı ile eşleşmesi dikkat çekicidir.

“İnsan figürü çalışan ressamlardan farklı olarak, bir başka sanatçı grubu, daha çok kentsel iç mekâna (urban interior) ve modern insanı kentsel yaşamda çevreleyen küçük şeylere odaklanmıştır. Bu intimist sanat, önceki neslin bazı sanatçıları tarafından başlatılmıştır...”⁹ *Yugoslav Survey* (1961, s.855)

William M. Michelson ise 1976 yılında yayınlanan *Man and His Urban Environ-*

ment: A Sociological Approach kitabında “urban interior” kavramının disiplinler arası ilişkisine işaret ederek mimarlığın “yapı yapma, üretme” eyleminden müdahale alanını genişleterek kent mekânına uzanan bir yapma/üretme eylemi gösterdiğine dikkat çeker. Kent mekânında çeşitli etkileşimlerin sağlandığı “iç”selleştirilmiş ve özelleşmiş⁹ mekânları “urban interior architecture” ile mimarlık pratiğinin eylem alanı içine yerleştirir:

“...yeni yapıların oluşturulması ile başlayan ve kentsel iç mekân mimarlığı (urban interior achitecture) ile biten kültürel etkinlikler için yer tahsisine doğru...”¹¹ *Michelson* (1976, s.299).

Takip eden yıllarda, 1981 yılında yayımlı *Interiors* dergisinde “urban interior” kavramı benzer perspektifte, disiplinler arası yeni bir uygulama alanı olarak açılır; ancak tanımı daha belirgindir. Mimarlığın iç mimarlıkla bulanıklaşan disiplinler arası sınırları kent ölçeği ve bağlamındaki üretimlerle yeni bir uygulama alanı olarak “urban interior” kavramını gündeme getirir:

“Tutum ve organizasyondaki değişikliklerin mimari formda doğrudan ve önemli tezahürleri vardır. Mimarinin iç tasarımıyla birleşmesi, kentsel iç mekân (urban interior) olarak adlandırılabilir yeni bir kentsel tipin evrimiyle sonuçlanmıştır.”¹² *Interiors*, (1981).

1986 yılında Roger Trancik *Finding Lost Space: Theories of Urban Design* kitabında “urban interior” kavramının 1930’lu yıllardaki açılımına benzer olarak, “urban” kelimesinin kent yaşamı ve kentsel mekâna işaret ettiği, “interior” kelimesinin ise konvansiyonel anlamda kapalılık ile üretilmiş, fiziksel sınırlarla dışarıdan ayrılan bir “iç mekân” a referans vererek açıldığını görülür. “Urban interior” kent yaşamının ve kamusallığın fiziksel olarak sınırlanmış, klimatize bir iç mekânda (çoğu zaman özel bir iç mekânda) gerçekleşme durumuna işaret eder:

“Ayrıca, kapalı alışveriş merkezi (urban interior mall) sokaktan aktivite ve ekonomik canlılık çekme eğilimindedir. Kapalı alışveriş merkezleri

⁸ Metnin orijinalinden çevrilmiştir. “Rococo and French imperial importations had impressed an indefinable ugliness upon the Austrian urban interior until Wagner and Olbrich, moved by the English revolt, started the Wiener Secession late in the nineteenth century.” *The Arts* (1928, s.160).

⁹ Metnin orijinalinden çevrilmiştir. “In distinction from these painters of the human form, another grouping of artists has concentrated more on the urban interior and the little things which surround modern man in urban life. This intimist art was begun by some of the artists of older generation...” *Yugoslav Survey* 1961 (s.855)

¹⁰ Özelleşme, mülkiyetle tanımlı bir mekân tanımından farklı olarak ele alınmış, içinde bulunduğu durumdaki, yaşantıdan zaman, mekân ve eylemler bağlantısı ile bir şekilde ayrılan, farklılaşan durumu tariflemek için kullanılmıştır.

¹¹ Metnin orijinalinden çevrilmiştir. “... beginning with the creation of new structures, and ending with urban interior architecture, to the appointment of place for cultural activities.” *Michelson* (1976, s.299).

¹² Metnin orijinalinden çevrilmiştir. “Changes in attitude and organization have direct and significant manifestations in architectural form. The merging of architecture with interior design has resulted in the evolution of a new urban type, which may be called the urban interior.” *Interiors*, 1981.

baştan çıkarıcı, konforlu alışveriş ortamları olabilir, ancak dünyanın unutulmaz şehirlerinin kamusal alanında var olan ticari alışkanlıkları ve kentsel formla çelişir.”¹³ Finding Lost Space: Theories of Urban Design (1986, s.47).

Donald Watson (2003) *Time-Saver Standards for Urban Design* kitabında Trancik ile benzer perspektifte “urban interior” kavramını fiziksel sınırlarla dışarıdan ayrılan bir “iç mekân” a referans vererek açar. Ancak burada bahsi geçen iç mekân yarı kapalı ve klimatize bir mekânda var olur. “Dış” ile ayrılan “iç” yarı açık geçiş mekânları ile “urban interior” kavramının fiziksel sınırlar üzerinden açıldığı tartışmaya ilişir:

“Hyatt Otel. Viktorya dönemine ait ticari pasajın zirvesini temsil etmektedir ve yirminci yüzyıl için doğal olarak aydınlatılmış ve doğal olarak havalandırılan bir kentsel iç mekân (urban interior) modeli sağlamıştır.”¹⁴ Donald Watson, Time-Saver Standards for Urban Design, (2003, 6.1-6).

Bu kısa özetten hareketle söylenebilir ki, “urban interior” kavramı literatürdeki kavramsal içeriğini ancak 1980 sonrası tartışmalarda kuramsal bir zeminde üretmeye başlamıştır.

Kavramın direkt kendisini, içeriğini ve yöntemini hedef alan çalışmalar 19. yüzyıl sonlarında Amerika’da gökdelenlerin sokakları taklit eden, sokak gibi davranan kamusal nitelikli iç mekânları –lobileri- üzerinden üretilen tartışmalarla görünür olmaya başlamıştır (Merwood-Salisbury & Coxhead, 2018). Mega ölçek iç mekânlar kamusal mekânın ölçeğini ve biçimini alımlayarak yarı kamusal bir niteliğe ulaşmış ve kentsel mekânın bir uzantısı gibi davranmaya başlamıştır. Bu strateji tam tersi bir güzergâhta uyarlandığında ise, kent mekânının güvenli olma, konforlu hale gelme çabası ile “iç”-selleşmesi, iç mekâna dönüşmesi asimetric perspektiflere kapı aralamıştır. Kentteki kamusal alanın özel ya da yarı özel mekâna sızdığı; özel ya da yarı özel mekândaki “iç”e dönük yaşantının ise kentsel mekâna uzandığı bu durum, iç mekân-dış mekân ve kamusal mekân-özel mekân dikotomileri-

nin katı ayırımını problemleştirir.¹⁵ Rochus Urban Hinkel (2011, s.6)’e göre kentsel iç mekân özel alanla kamusal alan arasında bir eşiktir; kamusal mekân-kamusal alan/public space-public sphere arasındaki mekânsallıklara işaret eder.

Mekânsal süreklilik bağlamında iç mekân ve dış mekân arası bulanıklaşan sınırlar ile beliren kentsel ara yüzler kentsel iç mekânın kavramsal alt yapısını oluşturan durumlardan biridir. Tarihsel bir perspektifte bu tartışma Louis I. Kahn’ın “poche” kavramına referansla açılabilir. Katı sınırlar arası algısal olarak ara boşlukların tanımladığı bir geçiş mekânına karşılık gelen “poche”, Venturi (2005)’nin tanımladığı gibi, iç ve dış sınırlıklarındaki mekânsal etkileşimlere ve karmaşıklıklara cevap veren bir çelişki mekânıdır ve ‘hem o hem bu’ anlayışının mekânsal anlamda somutlaşan hallerinden biri olarak gösterilebilir. Mekânları somut bir şekilde bölmenin veya birbirine bağlamanın ötesinde: hareketi bozan, hızını değiştiren ve eşliğinde bulunduğu içi ve dışı harekete geçiren bu mekânlar, kent mekânında yeni sosyo-mekânsal ara bölgeler oluşturma potansiyeli taşır. Günümüz kentinde sınır aşan “iç”sellik durumu ise kent zemininde biçimin kurgusal anlamları ve kentsel hayatın ilişkilendirilerek, Giovanni Battista Nolli’nin planı¹⁶ merceğinde girift bir yapıda okunabilir.

“Urban interior” literatürde bugünkü anlamına karşılık gelecek şekilde ilk defa 2007 yılında RMIT Üniversitesi’nde bir grup akademisyen ve konu üzerinde faaliyet yürüten sivil toplum kuruluşlarının bir araya gelmesiyle oluşan bir araştırma ekibinin çalışmalarında yer almıştır (McLeod, 1999). İç Mimarlık Bölümünde Profesör Suzie Attiwill yürütücülüğünde mimarlık, iç mimarlık, endüstriyel tasarım, iç mimari tasarım, peyzaj mimarlığı, moda tasarımı, kamusal sanat ve ses tasarımı disiplinlerinden gelen akademisyenlerin oluşturduğu bu grup kendilerine *Urban Interior* adını vermiştir ve çalışmalarını sanat, mimarlık ve kent ara kesitinde yürütmektedir. Melbourne kentini 1990’ların başından bu yana bir laboratuvar olarak çalışma sahası edinen ekip, kentteki atıl, boş alanlar,

¹³ Metnin orijinalinden çevrilmiştir. “The tendency of the urban interior mall is also to drain activity and economic vitality from the street. Interior malls can be seductive, comfortable shopping environments but they conflict with the commercial habits and urban form that exists in the public realm of the memorable cities of the world.” *Finding Lost Space: Theories of Urban Design* (1986, p.47)

¹⁴ Metnin orijinalinden çevrilmiştir. “...Hyatt Hotel. It represents the culmination of the Victorian commercial arcade and provided a model for the twentieth century of a naturally lit and naturally ventilated urban interior space.” Donald Watson, *Time-Saver Standards for Urban Design*, (2003, 6.1-6)

¹⁵ Geleneksel diyalektiğine meydan okuyarak iç içe geçen bu kavramlar ara mekân tanımlarını gündeme getirmektedir. Mülkiyet sınırları ile tanımlı bir özel alanın kamusal kullanıma açılması ya da kamulaştırılması durumuna karşılık gelen

¹⁶ Giovanni Battista Nolli’nin, i’ *Nuova Pianta di Roma* Şehir Planı adıyla 1748 yılında, Roma’nın tüm kamusal ve yarı kamusal alanlarını figür-zemin çalışması üzerinden ürettiği haritalama tekniği.

sokaklar, yollar ve ara mekânların kent yaşamına katılması, mesken tutulmasına dair çalışmalarını tasarım disiplinlerinin birlikte üretimleri ile sunmaktadır. Attiwill (2011) perspektifinde kentsel iç mekân, bedenlerden (*sosyal bileşen-bireyler ve topluluklar*), nesnelere (*cansız aktörler*) ve mekânlardan oluşan çevresel bir sistemdir ve kentsel iç mekân üretiminde provokatif düşünsel teknikler ortaya koymak ana hedeftir:

“İnsanların var oldukları alanlar içinde gerçekleştirdikleri yaşama, çalışma, oyun oynama, satış, sergileme ve benzeri eylemlerin dış mekâna taşmasıyla söz konusu aktivitelere ev sahipliği yapan geçici, deneysel ve deneyimsel alanlardır” Attiwill (2011, s.18).

Kent ve insan ile ilgili mekânsal bağlamda argüman ve araştırmalarda kullanılan “urban interior” kavramı ekibin deneysel mekânsal çalışmalarında fenomenolojik/görüngüsel sorgulamalarla temellenmektedir (Hinkel, 2011). Suzie Attiwill’in yazdığı ve Rochus Urban Hinkel editörlüğünde *Urban Interior: Informal Explorations, Interventions and Occupations* kitabı bu araştırma grubunun çalışmalarının bir derlemesi niteliğindedir ve “urban interior” kavramı düalitelerin aşıldığı ve ikinci dereceden kavramlarla kurulan bir düşünce zincirinin kırıldığı yeni bir çalışma alanına işaret etmektedir.

Politecnico di Milano “Urban interior” kavramını disiplinler arası yeni bir çalışma alanı olarak tanıyan ve yeni bir disiplin olarak lisansüstü eğitim veren¹⁷ ilk üniversitedir. Kentsel iç mekân tasarımı/urban interior design iç mekânı referans olarak insan-çevre bağlamında yeni bir yaşam kültürünün arayışında yeni bir disiplin olarak tanımlanır:

“Hem insan-çevre ilişkisine odaklanan bir kültürü çalışma ihtiyacını, hem de yeni bir yaşam kültürü arayışını temsil eden yeni bir disiplin.”¹⁸ Crespi (2020, s.61).

Sürelî yayınlarda da gündemi oluşturan “urban interior” kavramı Interior Design/Interior Architecture Educators Association tarafından yayımlanan *IDEA Journal* özel

eki “urban + interior” ile çalışma alanını genişletmiştir ve iç mekân tasarımı kuram, yöntem ve pratiklerinin değişim ve dönüşüm içinde olan kent mekânının yaşanabilirliğine nasıl katkı sunduğu sorunsalı (Attiwill, 2011, s.13) üzerinden temellenen çalışmalara çağırı yapar. Kentsel mekânın geçiciliği, mekânsallığı 21.yy kentinin politik, kültürel ve sosyal durumlarla olan ilişkisi ana odaklarından.

Disiplinler arası tarihsel değişim sürecince kentsel iç mekân kavramının farklı mekânsal ölçeklerde gerçekleşen, mekânı özneye ve gündelik yaşam pratikleriyle birlikte var eden içsel durumları ve ilişkileri biçimini tanımlamaya yönelik keşiflerde olduğu söylenebilir. İç mekân ve kentsel bağlam ara kesitinde türeyen kentsel iç mekân kavramı, muğlak ve çoğul anlamları ve çok boyutlu yapısı ile disiplinler arası düzlemde kaygan bir zemin üretmiştir. İç-dış, kamusal-özel gibi düaliteleri aşan ve üçüncü bir mekâna¹⁹ karşılık gelen bu kavram deneysel, geçici / kalıcı, anlık, süreli, keşfe / performansa / ihtiyaca dayalı, katılımcı, demokratik, erişilebilir, insan odaklı, sosyal, ilişkisel, dinamik, enformel / formel, yenilikçi, melez, oda gibi, atmosferik, duygusal, duyumsal, duyarlı, fiziksel, mekânsal (*negatif / pozitif*), görünür / görünmez, bağlamsal, kültürel, tinsel, sinestezik / kinestezik, simbiyotik, interaktif, çoklu / öznel, bireysel / kolektif, eylemsel, şiirsel, anarşist, bütünsel / parçalı, çok katmanlı, sürdürülebilir (Cordan, & Çolak, 2015) gibi bir çok alt kavramla teorik içeriğini genişletmiştir. Dolayısıyla kentsel iç mekânın melez çalışma alanı ve ağında teoriğin ve pratiğin bir arada üreten olduğu, birbirini eşlediği bir durumdan söz etmek mümkündür.

Sonuç: Kentsel İç Mekân Kavramının Söylemsel İnşası

Sonuç olarak, kentsel iç mekân kavramının söylemsel inşasının üç ana damar üzerine kurulu olduğu söylenebilir. Bunlardan ilki, ölçeksel sınır aşımıdır; dış dünyanın fiziksel müdahaleler ile kontrollü bir iç mekâna döndürülmesi ile üretilen kentsel iç mekân üzerine kuruludur. İç-dış sınırının fiziksel bir öge ile sınırlandırılması ya da ayrılması

¹⁷ Master of Urban Interior Design

¹⁸ Metnin orijinalinden çevrilmiştir. “A new discipline, for which the reference to interior represents both the need to work in the wake of a culture that focuses on the relationship between people and environment, the search for a new culture of living.” Crespi, (2020, s.6)

¹⁹ Üçüncü mekân Edward Soja'nın “third space” (1996) kavramsallaştırmasına referans vermektedir. Bu kavramsallaştırmaya göre üçüncü mekân, ara mekân tanımlayan, farklı bir araya gelişlerin melez “mekânıdır.”

ile üretilen kentsel iç mekânları konu alır. New York Crystal Palace ile klimatize iç mekânda kent yaşamının üretilmesinden referansla alışveriş merkezleri, pasajlar örneklenebilir. İkinci ana damar, kamusal mekân-özel mekân ve kamusal alan ilişkiselliğinde üretilen kentsel iç mekânlar üzerine kuruludur; kamusal yaşamın özel ya da yarı özel mekânlara sızması ile kamulaşan iç mekânları kamusal alan/public sphere temelinde tartışır. Alışveriş merkezlerinin dış mekânları, kafelerin sokak önü oturma alanları örnek verilebilir. Söylemin üçüncü ana damarı ise çevre psikolojisi üzerinden mekân kurma, üretme pratikleri ve güvende hissetme, mahremiyet, aşinalık gibi kavramlarla inşa olan, kentsel mekânda üretilmiş “iç”selleşmiş ya da “ev”selleşmiş mekânları tartışır. Bu damar kentsel mekânda ortaya çıkan sosyal angajmanlı mekân kurma pratiklerini territory/egemenlik alanı kurma alt başlığı ile kapsar. Mekânın üretiminde önemli bir girdi olan gündelik yaşam ve mekânsal pratikler, kentsel çevrede sosyal ve kültürel hayatın önemli bir parçası haline gelir ve kentsel mekânda bir iç mekân yaratır. Nesnelerin dış mekânda geçici yer edinmeleri ise içteki hayatın dışarıya taşmasına işaret eder. İşgal ve iskân durumu özel mekânın kent mekânında var olmasına olanak tanır ve bu “iç”sel durum kentsel mekânını “yer” yapar. Dolayısıyla kentsel mekânın işgal ve iskân ile “yer”leşme durumu ile territory/egemenlik alanı kurma durumu kentsel iç mekânı tanımlayan ana damarlardan biri olarak belirir.

Farklı disiplinler “kentsel iç mekân” kavramının içeriğini farklı doldurmakta ve mekân kavramını fiziksellikten koparan, içselliği sınırların ötesinde ele alan tanımlamaları ile söylemlerini düaliteler üzerinden kurmaktadır. Tanımsal sınırları aşmak üzere iç/dış, bireysel/toplumsal, özel/kamusal, formel/enformel, geçici/kalıcı, fiziksel/algısal gibi düaliteler üzerinden farklı ara kesitlerdeki yerini bulmaya çalışan kavram, bu ikili yapıların geleneksel ilişkisini bozmayı gerekli kılar. Bu sebeple, kavramın muğlak anlamlarını, sınırlarını, ön kabullerini ve işleyişini yeniden almayı zorlayan poliyalektik kavramsal-

laştırmanın önemi gelecek çalışmalar için açıktır●

Kaynakça

- Akgün Yüksekli, B. ve Kabakoğlu, A. D. (2014). "Mikro Taktiklerden Kentsel Tasarım Stratejilerine Taktiksel Kentçilik: Kentsel Bir Sanat Ve Zanaat Biçimi", *Imcofe:International Multidisciplinary Congress of Eurasia, Proceedings* Vol:1, ISBN 978-9944-0637-3-9, Odessa, Ukraine, 502-513.
- Attiwil, S. (2011). Urban and Interior: techniques for an urban interiorist. *Urban Interior. Informal Explorations, Interventions and Occupations*, Germany: Spurbuchverlag, 11-24.
- Bilginer, O. (2016) Söz Varlığı Terminolojisi Üzerine Bir Analiz Çalışması. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(210), 11-29.
- Cordan, Ö., & Çolak, Ş. (2015). İç Ve Dış Arasında Mekânsal Ve Toplumsal Bir Karşılaşma Durumu Olarak "Kentsel İç Mekân". *Mimarlık Dergisi*, (384), 14-15.
- Crespi, L. (Ed.). (2020). *Cultural, Theoretical, and Innovative Approaches to Contemporary Interior Design*. Milan: IGI Global.
- De Certeau, M. (1984). *The Practice Of Everyday Life*, trans. Steven Rendall, Berkeley: University of California Press.
- Field, H. E. (Ed). (1928). *The Arts (13-14)*. Arts Publishing Corporation. https://books.google.com.tr/books?id=nPVGQAQAIAAJ&q=%22urban+interior%22&dq=%22urban+interior%22&hl=tr&sa=X&ved=2ahUKewjYy_jLntbxAhUygf0H-HWvbDacQ6AEwAXoECAUQAg Erişim tarihi: 05.01.2021
- Gehl, J. (1987). *The Life Between Buildings*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Gehl, J. (2013). *Cities For People*. Washington, DC: Island Press.
- Gökdayı, H. (2017). Öbekleri Oluşturan Sözcükler Arasındaki Anlam İlişkileri. *Türk Uluslararası Dil, Edebiyat Ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, (11), 1.
- Harvey, D. (2008). *Umut Mekânları*, çev. Zeynep Gambetti, İstanbul, Metis Yayınları.
- Interiors Magazine*, (1981) Vol 141, Billboard Publications.
- Koolhaas, R. (1995). *Bigness or the Problem of Large*. Koolhaas, R., Mau, B., & OMA içinde, S, M, L, XL: Office for Metropolitan Architecture Rem Koolhaas and Bruce Mau. Ed. J. Sigler & H. Werlemann. (pp. 494-516). New York: Monacelli Press
- Krier, R., & Rowe, C. (1979). *Urban Space*. London: Academy editions.
- Leveratto, J. (2015). Responsive Public Spaces: Beyond the Digital. Lucchini, M. and Bonenberg, A. (Ed.), *Architecture, Context, Responsibility: Establishing a Dialogue and Following Patterns* (pp.40-51). Milano-Poznan: Politecnico di Milano-Poznan University of Technology.
- Marx, K., (2010). *Yabancılaşma*. Ankara: Sol Yayınları.
- McLeod, R. (ed) (1999). *Interior Cities*. Melbourne: RMIT University.
- Merwood-Salisbury, J. & Coxhead, V. (2018). Exterior Interiors: The Urban Living Room And Beyond. Schneiderman, D., & Campos, A. (Eds.). *Interiors Beyond Architecture*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315647838>
- Michelson, W. M. (1976). *Man and His Urban Environment: A Sociological Approach, With Revisions*. London: Addison-Wesley Pub. Co.
- Newnes, G. (Ed.) (1909). *The Strand Magazine*, June-December. London: George Newnes Ltd.
- Norberg-Schulz, C. (1980). *Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture*. London: Academy Editions.
- Poot, T., Van Acker, M., & De Vos, E. (2015). The Public Interior: The Meeting Place For The Urban and The Interior. *Idea Journal*, 15(1), 44-55.
- Rossi, A., & Eisenman, P. (1982). *The Architecture Of The City* (p. 130). Cambridge: MIT Press.
- Rowe, C., & Koetter, F. (1983). *Collage City*. Cambridge: MIT Press.
- Soja, E. (1996). *Thirdspace*. Malden: Blackwell
- The Magazine Antiques*, (1951). *Vol LX*, Straight Enterprises.
- Trancik, R. (1986.) *Finding Lost Space: Theories of Urban Design*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Simmel, G. (2012). The Metropolis And Mental Life. *In The Urban Sociology Reader (2nd Edition)* (pp. 37-45) London: Routledge.
- Venturi, R. (2005). *Mimarlıkta Karmaşıklık ve Çelişki*. Ankara: Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları.
- Vidler, A. (2000). *Warped Space: Art, Architecture, and Anxiety In Modern Culture*. Cambridge: MIT Press.
- Whyte, W. (1980). *The Social Life of Small Urban Spaces*. Washington D.C: The Conservation Foundation.
- Whyte, W. (1998). *City: Rediscovering the Center*. New York: Doubleday.
- Watson, D. (2003). *Time-Saver Standards For Urban Design*. New York: McGraw-Hill Education.
- Yugoslav Survey*, (1961). *Vol 2*. Jugoslavija Publishing House.